

Postavitev etnološke zbirke Emila Kandareja, Kozarišče (foto: Astrid Vončina, 13. 8. 2025).

MEDNARODNA ETNOLOŠKA DELAVNICA SED

Plešce, 10–15. avgust 2025

Med 10. in 15. avgustom 2025 je v Pleščah, na obmejnem območju Slovenije in Hrvaške ob Kolpi in Čabranki, potekala mednarodna etnološka delavnica Slovenskega etnološkega društva. Že skoraj dvajset let zaporedoma jo organizira Marko Smole, vodja etnološke zbirke in zasebnega kulturnega centra Palčava šiša v Pleščah. Delavnica ponuja vpogled v snovno in nesnovno dediščino območja, vsako leto udeleženci pomagajo zbirati raznovrstne etnološke podatke. Letos sva se je udeležili le dve študentki dodiplomskega študija etnologije in kulturne antropologije, tako da je bila delavnica veliko bolj osebna in tudi intenzivna.

V nedeljo, 10. avgusta, sva se v popoldanskih urah pripeljali v Plešce. Avto sva parkirali ob Palčavi šiši, mogočni stavbi,

danes zaščiteni kot kulturna dediščina, ki je v naslednjih nekaj nočeh postala tudi najino prenočišče in dom. V preteklosti je bil v stavbi in sosednjih poslopih dobičkonosen hotel, ki so ga še v času Jugoslavije promovirali kot del zalednega turizma, sčasoma pa se je število turistov zmanjšalo, tako da je Marko Smole, dedič in ljubiteljski etnolog, dejavnost preusmeril v kulturno dediščino. Posledica te odločitve so ohranjene prvotne konstrukcije iz druge polovice 19. stoletja ter deli notranje opreme in okrasja, kot so pohištvo, peči, knjižnica, spalnice itd. Vse naštetu omogoča vpogled v nekdanje življenjske prakse in vsakdanje življenje skupnosti. V obnovljeni stavbi, ki je živ muzej, je tudi etnološka zbirka, lastniki pa v njej še vedno tudi bivajo.

* Neža Kokot, študentka 3. letnika dodiplomskega študija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; kokot.neza@mailbox.org.

** Astrid Vončina, študentka 3. letnika dodiplomskega študija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; astrid.voncina@gmail.com.

Delavnica izdelovanja rož iz krep papirja, Plešče (foto: Astrid Vončina, 11. 8. 2025).

Pred hišo naju je pričakal Marko Smole, organizator Mednarodne etnološke raziskovalne delavnice v dolini Čabranke. Leta 2006 je v hiši za javnost odprl etnološko zbirko, v času delavnic pa študentom ponuja prenočišča. Med tokratno delavnico smo dopoldanski in popoldanski čas preživljali na terenu, večere pa smo si popestrili s predavanji ali filmi, na katere smo vabili tudi širšo javnost.

Po prvih pozdravih in kratkem ogledu hiše in zbirke smo se odpravili v Padovo pri Osilnici. Zaselek z le 13 prebivalci je bil prizorišče prvega letošnjega predavanja. Sredi vasi se nahajata majhna, odprta, lepo opremljena in okrašena lesena hišica ter večji odprt prostor z mizo in nekaj klopmi. Tam smo počakali vaščane, nato pa je Marko Smole predstavil zgodovino nalezljivih bolezni v dolini Čabranke in njihov vpliv na lokalne prakse in družbene mreže. Po predavanju smo se sprehodili do razgledne točke, kjer sva spoznali okolico doline in nekaj lokalnih pripovedi. Ob vrnitvi v Palčavo šišo smo skupaj z Markom Smoletom pripravili načrt dejavnosti v prihajajočem tednu, na Markovo pobudo sva se še enkrat sprehodili po hiši in odkrivali njene skrite koticke.

Drugi dan smo se s kolesi čez Čabranko in mejo odpeljali v vas Selo na intervju z nekdanjim poštarjem Antonom Tomcem. Zanimala sta nas njegovo življenje in delo, pozorno smo prisluhnili pripovedi o družbenih odnosih, posebnostih

Neža Kokot in Marko Smole pri merjenju hiše, Črni Potok pri Dragi (foto: Astrid Vončina, 14. 8. 2025).

življenja ob meji in medgeneracijskem prenašanju znanja v skupnosti. Razgovor je potekal v lokalnem narečju, saj Marko Smole pri svojem delu poudarja obujanje in ohranjanje narečij. Po razgovoru smo se vrnili v Palčavo šišo, pojedli kosilo in se lotili analize in zapisovanja intervjuja.

V večernih urah smo se na delavnici izdelovanja cvetja iz papirja naučili tehnike izdelovanja različnih rož iz krep papirja in žice, kot so naglji, vrtnice ... Na delavnici se nam je pridružilo še nekaj vaščanov iz okoliških krajev, s katerimi smo se med izdelovanjem rož tudi pogovarjali. Skupaj z izvajalkama delavnic so nas seznanili tako z ohranjanjem in prenašanjem te tradicionalne spretnosti kot s simboliko ročnih del.

V torek smo se odpravili v Slovenijo, v vas Kozarišče, kjer smo gospodu Emilu Kandareju pomagali urediti etnološko zbirko. Najprej smo si ogledali prostor in zasnovo prostorske postavitve zbirke, ki so jo študenti pripravili prejšnje leto. Nato smo prostor očistili, uredili in pripravili za vnos predmetov, predmete pa smo pregledali, jih razvrstili in začeli čistiti. Med čiščenjem nas je gospod Emil seznanjal z zgodbami posameznih predmetov in njihovim pomenom za skupnost, kar nam je pomagalo pri končnem izboru in postavitvi. Kosili smo v sosednji stavbi, kjer je Emil Kandare uredil vaško kuhinjo in vanjo povabil kuharja Jožeta, da je za nas naslednja dva dni pripravil kosilo.

Po odličnem kosilu smo se vrnili na hrvaško stran, v Prezid, največje naselje v občini Čabar. Pred cerkvijo sv. Vida smo se srečali z Dejanom Troho, učiteljem zgodovine, ki ga zanima etnološka dediščina lokalnega prostora in želi urediti vaško zbirko. Za ohranjanje kulturne dediščine v manjših krajih so ključnega pomena prav tovrstne lokalne iniciative in osebni interes. Pomagali smo mu dokumentirati in popisati okoli sto predmetov. Sledil je filmski večer v tamkajšnjem gasilskem domu, kjer smo si ogledali film O rodbini Vilhar s te in druge strani Snežnika; pri nastajanju filma sta sodelovala tudi Marko Smole in Dejan Troha. Po slovesu smo se ponovno odpravili čez mejo do Babnega polja, kjer nama je Marko predstavil Alenko Veber, vsestransko ljubiteljsko raziskovalko kulturne dediščine, vodnico, mentorico študijskih krožkov in lastnico Rihtarjeve domačije, ki je tako turistična lokacija kot njen dom. Na njenem skednju smo tudi prenočili.

V sredo smo se vrnili v vas Kozarišče in nadaljevali urejanje ter postavljanje etnološke zbirke Emila Kandareja. Iz osebne arhiva nam je prinesel dve škatli dokumentov in starih fotografij hiše, vasi in okolice ter zanimivih osebnih dokumentov starejših ali preminulih družinskih članov. Fotografije in dokumente smo sortirali in med njimi izbrali najprimernejše za zbirko; prikazujejo namreč družbene odnose, vsakdanje življenje prebivalcev ter zbirki dodajajo osebno noto. Izbrano gradivo smo dokumentirali, fotografirali ter uokvirili. Za konec smo očistili še preostale predmete in v prostor postavili celotno zbirko. Ponovno nam je v vaški kuhinji imenitno kosilo pripravil gospod Jože. Popoldne smo se vrnili v Plešče, kjer smo na skednju Palčave šiše prisluhnili dvema predavanjema. Najprej nam je Živa Pogorelec iz Pokrajinskega muzeja Kočevje predstavila fotografije, ki so delovali v krajih od Kočevja do Kolpe, njihove prepoznavne žige in ateljeje. Domačin Janez Gorše je spregovoril o povezavah med dvema bregovoma gornje Kolpe, predavanje pa popestril z osebnimi izkušnjami in fotografijami, ki odražajo spremembe v času. Te so nama omogočile vpogled v to, kako prebivalci dojemajo svoje kulturno in naravno okolje.

V četrtek smo se odpravili v Črni potok, kjer sva spoznali način merjenja in fizičnega popisovanja stavbne dediščine. Najprej smo hišo pregledali in jo ocenili, nato pa nama je Marko Smole pokazal, kako se izvajajo meritve, si jih sproti zapisoval in izdeloval oris načrta. Začeli smo z zunanjimi stenami, nato pa vstopili v notranje prostore v spodnjem, kamnitem delu poslopja. Kljub hitremu delu nas je začel preganjati čas, tako da nam je uspelo popisati le manjši del stavbe. Poskušali smo jo izmeriti čim bolj celovito, ob tem pa razumeti, kako arhitekturne značilnosti razkrivajo funkcijo prostorov, družbene strukture in kulturne prakse

takratnega časa. Tovrstne stavbe nam skupaj z okolico omogočajo neprecenljiv vpogled v nekdanjo rabo prostora, razloge za določen tip gradnje in izbor lokacij, zato sta tako njihovo dokumentiranje kot ohranitev še toliko pomembnejša; lastnik namerava namreč to stavbo porušiti.

Po končanih meritvah smo se odpravili v Tomete pri Čabru, kjer smo intervjuvali dve vaščanki. Najprej smo se višje na hribu pogovarjali z 99-letno gospo Micko, ki nam je pripovedovala o življenju, revščini in spreminjanju ter praznjenju naselja. Nato smo nekaj hiš niže obiskali in se na kratko pogovorili še z drugo gospo Micko. Dan smo končali s pripovedovalskim večerom na skednju Palčavi šiši, kjer so krajanji pripovedovali lokalne zgodbe, midve pa sva sodelovali s pripovedkami iz najinih krajev in krajev najinih terenskih raziskav. Večer so popestrili še pevski zbor pihalnega orkestra iz Čabra ter dva vaščana, ki sta nas učila tradicionalne plesse. Končali smo z druženjem ob ognju, petjem in poslušanjem harmonike.

V petek dopoldne smo z geologom Jožetom Janežem odšli na sprehod v dolino Belice. Najprej nam je razložil zgodovino kartiranja na tem območju, nato pa nas popeljal do izvira Belice in jame nad njim. Med potjo smo se večkrat ustavili na različnih točkah, kjer nam je gospod Janež predstavil kamnine in pojasnjeval sestavo tal. Spoznali smo povezavo med naravnim okoljem in življenjskimi praksami lokalne skupnosti, kar vpliva na način bivanja, gradnje in kmetovanja. Potem smo se odpeljali v Brod Moravice in si tam ogledali zbirke, posvečene različnim poklicem, od kolarstva do trgovanja in krojaštva ter se seznanili z organizacijo dela, delovnimi vlogami in lokalnimi družbenimi odnosi. Na pozno kosilo smo se odpravili v Faro, kjer je prav takrat potekalo tradicionalno tamburanje, ob povratku v Plešče pa smo se osvežili s kopanjem v Čabranki. Dan smo skupaj s precejšnjim številom krajanov ponovno končali na skednju Palčave šiši, na filmskem večeru z režiserjem Rasimom Karalićem. Premierno smo si ogledali film Julijana Hrabra ter kratka filma Gorski kotar iz zraka in *Škola kod vrijeme*. Po projekciji je sledil krajši pogovor z režiserjem, ki nam je razkril proces ustvarjanja filmov in pomembnost lokalne identitete, zgodovinskih izkušenj ter dojemanja kulturne dediščine skozi umetniški izraz.

Zadnji dan sva se zaradi drugih obveznosti morali predčasno posloviti od najinih gostiteljev in izpustiti tradicionalni zaključni, a neobvezni del etnološke delavnice – pohod iz Plešč na Sveto Goro. Po tednu raziskovanja, spoznavanja ljudi in njihovega okolja sva se domov vrnili s kupom zapiskov, posnetkov in vtisov, ki so dragocen pripomoček za nadaljnji študij.